

León
Krempel

Hrvatski prinos Münchenu

IRENA KRAŠEVAC, PETAR PRELOG, LJILJANA KOLEŠNIK
Akademija likovnih umjetnosti u Münchenu i hrvatsko slikarstvo,
(Studije i monografije Instituta za povijest umjetnosti, 29)
Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 2008, 168 str.
ISBN 978-953-6106-72-1

Akademija likovnih umjetnosti u Münchenu prošle je godine proslavila 200. obljetnicu svog postojanja mnogobrojnim manifestacijama, među ostalima velikom izložbom u Haus der Kunst München koja je nadišavši gradske okvire naišla na zanimanje osobito u onim zemljama iz kojih je u 19. i 20. stoljeću došla većina stranih studenata. Po uzoru na ranije obljetnice (1910. i 1985) i ovaj je put izašlo obimno jubilarno izdanje s priložima iz povijesti akademije i povijesti umjetnosti.¹ Pod nazivom *Nacionalni identiteti – internacionalne avangarde* održan je 2005. u Wildbad Kreuthu i Münchenu prvi u nizu simpozija na temu koja je istraživačima različitih naroda pružila priliku za razmjenu mišljenja.² Istraživanja na tom području bitno su olakšana internetskim izdanjem matičnih knjiga (1808-1920) 2008.³ U kontekstu tih nadasve poticajnih aktivnosti koje pridonose ujedinjavanju znanstvene zajednice Europe treba pohvaliti pravovremeno objavljivanje publikacije Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu o Hrvatima u Münchenu povodom obljetnice 2008.

Publikacija objedinjuje studije povjesničara umjetnosti Irene Kraševac, Petra Preloga i Ljiljane Kolešnik s citatima iz izvornih tekstova važnih hrvatskih umjetnika Ise Kršnjavija, Ljube Babića i Vladimira Becića. Publikaciju dopunjuju popisi profesora koji su predavali u Münchenu i upisanih hrvatskih studenata, bibliografija kao i kazalo imena.

Tekstove prate brojne ilustracije u boji dobre kvalitete, na nekim mjestima su dodane i ilustracije preko cijele stranice. Atraktivno oblikovanje u znatnoj mjeri pridonosi tome da se knjiga može koristiti kao uvod u hrvatsko slikarstvo kasnog 19. i ranog 20. stoljeća.

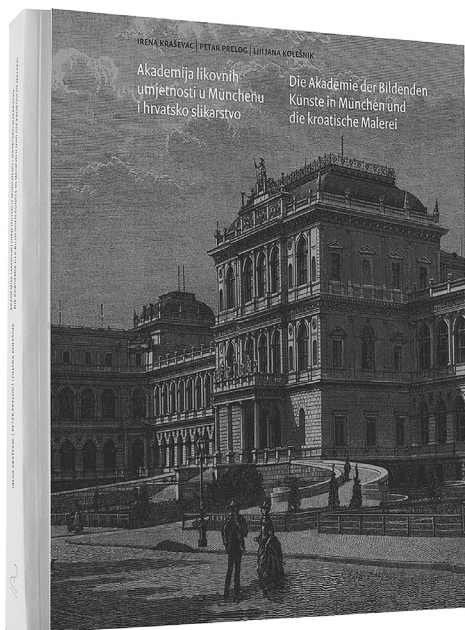
U uvodu Irena Kraševac skicira ponajprije razvoj Münchena u veliku europsku umjetničku metropolu 19. i ranog 20. stoljeća. Pored Kraljevske akademije likovnih umjetnosti koja je svoju glavnu zadaću dugo vidjela jedino u poučavanju historijskom slikarstvu, u Münchenu su postojale i druge ustanove koje su taj grad činile atraktivnim posebno za buduće umjetnike. U pinakotekama se uzore iz povijesti umjetnosti moglo proučavati u originalu. Izložbe u Kunstvereinu i Glasplastu pružale su mogućnost praćenja aktualnih trendova poput francuskog realizma ili pejzažnog i žanr-slikarstva koje je Akademija odbacivala.

Dolazak Hrvata poklapa se s procvatom minhenske likovne akademije koji je trajao otprilike od utemeljiteljskog razdoblja (*Gründerzeit*) do izbivanja Prvoga svjetskog rata. Tada je učilište privlačilo strance iz svih dijelova svijeta kojima je zbog kolonijalne ekspanzije Europa dominirala. Između 1870.

¹ EUGEN VON STIELER, Die Königliche Akademie der bildenden Künste zu München, jubilarno izdanje povodom stote obljetnice, München, 1909. THOMAS ZACHARIAS (ur.), Tradition und Widerspruch. 175 Jahre Kunstakademie München, München, 1985. NIKOLAUS GERHART, WALTER GRASSKAMP, FLORIAN MATZNER (ur.), 200 Jahre Akademie der Bildenden Künste München, München, Hirmer, 2008.

² <http://www.zeitenblicke.de/2006/2/>.

³ <http://matrikel.adbk.de/01matrikelbucher>

i 1914. tamo je prema matičnim knjigama studiralo ukupno 43 Hrvata, poznatih, manje poznatih i potpuno nepoznatih imena.

U nastavku se Irena Kraševac posvećuje biografijama najvažnijih Hrvata u Münchenu. Među prvim Hrvatima koji su došli u München ističe slikara krajolika i historijskih prizora Ferdinanda Quiquereza, plein-air-slikara Nikolu Mašića i posebno Izidora Kršnjavija koji nije postao utjecajan zbog svoje umjetnosti, već zbog svoga političkog glasa. Kao predstavnik Odjela za bogoštovlje i nastavu on se kasnije uspješno zalagao za osnivanje institucija poput Muzeja za umjetnost i obrt, Obrtne škole (iz koje su kasnije proizašle likovna akademija i arhitektonski fakultet) i katedre za povijest umjetnosti na Sveučilištu u Zagrebu. Prema njegovoj ideji i uz sudjelovanje svih vodećih hrvatskih slikara nastao je možda najupečatljiviji spomenik novije hrvatske povijesti umjetnosti, historijski ciklus u Zlatnoj dvorani Odjela za bogoštovlje i nastavu (današnji Institut za hrvatsku povijest). Izvan hrvatskog konteksta njegovi zapisi na njemačkom jeziku pružaju vrijedno svjedočanstvo o minhenskom

umjetničkom životu između 1869. i 1878. Po riječima Kršnjavija tada se išlo “u Beč kako bi se naučilo crtati, a u München da bi se postalo slikarom”. Ovdje su uzori bili ne samo slavljani Karl von Piloty, kojega je Kršnjavi više cijenio kao učitelja nego kao umjetnika, već i Wilhelm Leibl i njegov krug kao i – zahvaljujući izložbama u Glaspalastu – Francuzi poput Jean-Baptiste-Camillea Corota, Gustavea Corota, Gustavea Courbete i Edouarda Maneta. Kasnije su postali važni profesori s Akademije Wilhelm von Diez i Wilhelm Lindenschmidt koji su preuzimali poticaje iz moderne koja je započinjala. Njihova imena u Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama iz kojih su dolazili minhenski studenti, još uvijek nešto znače, dok su u Njemačkoj gotovo zaboravljeni. Da je stvaralaštvo Hrvata u Münchenu bilo zapaženo, svjedoči uspjeh Mate Celestina Medovića, više puta odlikovanog nagradama Akademije, čiji je *Bakanal* iz 1893, poput *Flagelanata* njemačkog Amerikanca Karla von Marra, historijskom slikarstvu, koje je tada već proglašeno zastarjelim, udahnuo novi život.

Minhenska umjetnička akademija već je na prijelazu u 20. stoljeće pomalo izašla iz središta umjetničkih zbivanja. Na lokalnoj su joj razini konkurirale brojne privatne slikarske škole, poput one Slovenca Antona Ažbea; na međunarodnom planu morala se dokazivati ponajviše u odnosu na Pariz. Vrlo oprezno otvorila se modernim strujanjima jugendstila, secesije, simbolizma i impresionizma. Njezin je konzervativizam studente koje je zanimalo kvalitetno obrazovanje vjerojatno više privlačio nego odbijao. To vrijedi i za neke od njezinih najpoznatijih studenata poput Vasilija Kandinskog, Franza Marca i Paula Kleea.

U tom se kontekstu Petar Prelog u svojoj studiji bavi malom grupom minhenskih studenata koja se oformila u prvom desetljeću 20. stoljeća i bila poznata kao “hrvatska škola”. Kasniji povjesničari umjetnosti govorili su o “minhenskom krugu” u koji su ubrajali slikare i pionire moderne u Hrvatskoj Josipa Račića, Oskara Hermana, Vladimira Becića i

Miroslava Kraljevića. S iznimkom Hermana koji je nakon Prvoga svjetskog rata sudjelovao na grupnim izložbama secesije, München je za ove umjetnike predstavljao samo međupostaju na putu za Pariz.

Kao jedina ženska predstavница “minhenskom krugu” pripadala je slikarica i grafičarka Nasta Rojc koja je u 20-im godinama bila uspješna portretistica hrvatske elite. Ta “ključna figura moderne ženske kulture u vrijeme između dva rata” u središtu je priloga Ljiljane Kolečnik koji rasvjetljava udio žena u hrvatskoj modernu što ga je povijest umjetnosti zanemarila. Nakon studija na Umjetničkoj školi za žene i djevojke u Beču Rojc se nakratko 1907. nastanila u Münchenu gdje se družila s Kraljevićem i nastavila svoje obrazovanje na Akademiji za žene udružena umjetnica. U svom dnevniku razočarano govori o, po njezinu mišljenju, zaostalom učilištu. Kad je 1920. godine ženama napokon dopušteno studiranje na minhenskoj umjetničkoj akademiji, to joj više nije bilo osobito zanimljivo.

Neslavna uloga minhenske umjetničke akademije u Trećem Reichu u čitavoj se publikaciji spominje sa svega nekoliko riječi. Izložba “izopačene umjetnosti” iz 1937. pritom se zahvaljujući široko rasprostranjenoj

zabludi smješta u Haus der Deutschen Kunst (danas Haus der Kunst) koja/koje je zapravo udomila “velike njemačke umjetničke izložbe” u skladu s Hitlerovim osobnim umjetničkim ukusom. Minhenska izložba “izopačene umjetnosti” otvorena je dan nakon *Prve velike njemačke umjetničke izložbe* u Hofgartenarkaden.

Za buduće istraživače ostalo je puno posla ukoliko se želi nastaviti diskusija o Münchenu kao platformi međunarodne umjetničke scene između romantike i rane moderne. S jedne strane još uvijek nedostaju brojni temeljni radovi o važnim umjetnicima, bilo učiteljima ili studentima. Nedostaju često i publikacije izvornika poput dnevnika i korespondencije. S druge strane vrlo su ograničena naša znanja o brojnim grupama koje su oformili strani studenti u Münchenu, tim više što o tome postoje odgovarajuće publikacije samo na nacionalnim jezicima. U tom su kontekstu perspektivna nastojanja poput onih Milene Georgijeve koja daje prednost nadnacionalnoj perspektivi.⁴ x

PREVELA S NJEMAČKOG: Božena Končić Badurina

4 MILENA GEORGIEVA, *South Slav Dialogues in Modernism. Bulgarian Art and Art of Serbia, Croatia and Slovenia 1904 – 1912*, Sofia 2008.